

ਸਾਂਝੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਮੱਲਿਕਾ ਤਰੰਨੁਮ ਨੂਰਜਹਾਂ ਦਾ ਫਿਲਮੀ ਜਗਤ ਨੂੰ ਯੋਗਦਾਨ

ਗੁਰਸਿਮਰਨ ਕੌਰ
ਖੋਜਾਰਥੀ, ਸੰਗੀਤ ਵਿਭਾਗ,
ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਪਟਿਆਲਾ।

ਅਮੂਰਤ

ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਗਾਇਕ ਅਤੇ ਗਾਇਕਾਵਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗਾਇਕਾਵਾਂ ਉਮਰਾਉ-ਜ਼ੀਆ-ਬੇਗਮ, ਗੋਹਰਜਾਨ, ਅਖ਼ਤਰੀ ਬਾਈ ਫ਼ੈਜ਼ਾਬਾਦੀ, ਅਮੀਰ ਬਾਈ ਕਰਨਾਟਕੀ, ਨੂਰਜਹਾਂ, ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ, ਲਤਾ ਮੰਗੇਸ਼ਕਰ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੌਰ ਆਦਿ ਨੇ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਚੋਖਾ ਨਾਮਣਾ ਖੱਟਿਆ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਥਾਨ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਮੱਲਿਕਾ (ਮੱਲਿਕਾ-ਏ-ਮੌਸੀਕੀ) ਨੂਰਜਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੂੰ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਨੂਰਜਹਾਂ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਮਹਾਨ ਗਾਇਕਾ ਅਤੇ ਅਦਾਕਾਰਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਫਿਲਮੀ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਦੇ ਝੰਡੇ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤੇ। ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਉੱਤੇ ਆਖ਼ਿਰੀ ਸਾਹ ਤੱਕ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀ 'ਮੱਲਿਕਾ-ਏ-ਤਰੰਨੁਮ' ਸੁਰਾਂ ਦੀ ਮੱਲਿਕਾ ਨੂਰਜਹਾਂ ਹੀ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ, ਉਰਦੂ, ਸਿੰਧੀ, ਅਰਬੀ, ਪਸ਼ਤੋ ਆਦਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਗੀਤ ਗਾ ਕੇ ਗਾਇਕੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਪਛਾਣ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੀ। ਨੂਰਜਹਾਂ ਇੱਕ ਨਿੱਕੇ ਜਿਹੇ ਗਰੀਬ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਠ ਕੇ ਸੰਗੀਤਕ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅਸਮਾਨੀ ਤਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਧਰੁਵ ਤਾਰਾ ਬਣਕੇ ਚਮਕੀ।

ਕੁੰਜੀ ਸ਼ਬਦ : ਨੂਰਜਹਾਂ, ਫਿਲਮੀ ਜਗਤ, ਸੰਗੀਤ ਕਲਾਕਾਰ, ਗਾਇਕ।

ਜਨਮ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ

ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਾਇਰ ਬਾਬਾ ਬੁੱਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਕਸੂਰ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ 49 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੂਰ ਦੇ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਮੁਹੱਲੇ ਕੋਟ ਮੁਰਾਦ ਖ਼ਾਨ ਦੇ ਨੱਚਣ-ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਘਰਾਣੇ ਵਿੱਚ ਪਿਤਾ ਮੱਦਦ ਅਲੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਫ਼ਤਿਹ ਬੀਬੀ ਦੇ ਘਰ 21 ਸਤੰਬਰ, 1926 ਨੂੰ ਇੱਕ ਧੀ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਅੱਲਾ ਵਸਾਈ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਅੱਲਾ ਵਸਾਈ ਉਰਦੂ ਨੂਰਜਹਾਂ ਆਪਣੇ ਗਰੀਬ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਲਈ ਕਰਮਾਂ ਵਾਲੀ ਧੀ ਸਾਬਤ ਹੋਈ। ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਜਨਮੀ ਅੱਲਾ ਵਸਾਈ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਵਿਰਸੇ ਵਿੱਚੋਂ ਮਿਲੀ ਸੀ। "ਸਿਰਫ਼ 5 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਹੀ ਅੱਲਾ ਵਸਾਈ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਪੇਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਕੇ ਗਾਉਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ। ਇਹ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਦੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਦੇ ਸਦਕਾ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਕਮਾਈ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਧੀ ਬਣ ਗਈ ਸੀ। ਅੱਲਾ ਵਸਾਈ ਦੇ ਪਿਤਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਮਸ਼ਹੂਰ ਉਸਤਾਦ ਫ਼ਜ਼ਲਦੀਨ ਕੋਲ ਲੈ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਈਦਨ ਅਤੇ ਅੱਲਾ ਵਸਾਈ ਨੂੰ ਕੁੱਝ ਸਮਾਂ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸਤਾਦ ਫ਼ਜ਼ਲਦੀਨ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਭੈਣਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਾਗਿਰਦ ਗੁਲਾਮ ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।¹

ਅੱਲਾ ਵਸਾਈ ਆਖ਼ਰੀ ਸਾਹ ਤੱਕ ਉਸਤਾਦ ਗੁਲਾਮ ਮੁਹੰਮਦ ਕਸੂਰੀ ਤੋਂ ਸੰਗੀਤਕ ਸਿੱਖਿਆ ਹਾਸਲ ਕਰਦੀ ਰਹੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸਤਾਦ ਬੜੇ ਗੁਲਾਮ ਅਲੀ ਖ਼ਾਨ ਪਾਸੋਂ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਲਈ ਅਤੇ ਫਿਲਮੀ ਗਾਇਕੀ ਦੇ ਗੁਣ ਗੁਲਾਮ ਹੈਦਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੀ ਪਾਸੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ। 9 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਬਾਬਾ ਜੀ.ਏ. ਚਿਸ਼ਤੀ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ-ਗੀਤ, ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ ਅਤੇ ਨਾਅਤ ਗਾ ਕੇ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ। ਸੱਜਾਦ ਅਹਿਮਦ ਸੱਜਾਦ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, "ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਹ

ਪ੍ਰਤੀ ਗੀਤ ਦਾ ਸਾਢੇ ਸੱਤ ਆਨੇ ਮਿਹਨਤਾਨਾ ਲੈਂਦੀ ਸੀ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਰਕਮ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਸਟੇਜਾਂ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੋਈ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਥੀਏਟਰ ਵਿੱਚ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਇੰਟਰਵਲ ਵਿੱਚ ਗਾਉਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਗਾਏ ਗੀਤਾਂ ਦੀਆਂ ਧੁੰਮਾਂ ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚ ਪੈ ਗਈਆਂ। ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚੋਂ ਮਿਲੀ ਇਹੀ ਵੱਡੀ ਕਾਮਯਾਬੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਵੱਡੇ ਕੇਂਦਰ ਕਲਕੱਤੇ ਲੈ ਟੁਰੀ। ਕਲਕੱਤੇ ਆ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਲਾ ਦੇ ਬਦੌਲਤ ਫਿਲਮੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਕਦਮ ਰੱਖਿਆ।²

ਬਾਲ ਕਲਾਕਾਰ ਵਜੋਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸਫਰ

ਨੂਰਜਹਾਂ ਨੇ ਬੋਲਦੇ ਸਿਨੇਮੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਗਾਇਕੀ ਅਤੇ ਅਦਾਕਾਰੀ ਨਾਲ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਲ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਵਜੋਂ 1935 ਵਿੱਚ ਫਿਲਮੀ ਸਫਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ 9 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ। “ਸਾਂਝੇਂ ਪੰਜਾਬ (1935-1946) ਵਿੱਚ ਨੂਰਜਹਾਂ ਨੇ ਕੁੱਲ 35 ਫਿਲਮਾਂ (29 ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ 6 ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ) ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ।³

ਬਤੌਰ ਬਾਲ ਕਲਾਕਾਰ ਬੇਬੀ ਨੂਰਜਹਾਂ ਨੇ 1935 ਤੋਂ 1939 ਤੱਕ ਕੁੱਲ 17 ਫਿਲਮਾਂ ਵਿੱਚ ਗਾਇਕਾ ਅਤੇ ਅਦਾਕਾਰਾ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ 4 ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ 13 ਹਿੰਦੀ/ਉਰਦੂ ਫਿਲਮਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। “ਅੱਲਾ ਵਸਾਈ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਟੋਲੀਵੁੱਡ ਸਟੂਡੀਓ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਮਾਦਨ ਥੀਏਟਰ, ਕਲਕੱਤਾ ਦੀ ਸ਼ੀਲਾ ਉਰਫ ‘ਪਿੰਡ ਦੀ ਕੁੜੀ’ (1936) ਸੀ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿੱਚ ਕੇ.ਡੀ. ਮਹਿਰਾ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ 10 ਸਾਲਾ ਬਾਲੜੀ ਅੱਲਾ ਵਸਾਈ ਨੂੰ ‘ਬੇਬੀ ਨੂਰਜਹਾਂ’ ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਾਇਆ। ਬੇਬੀ ਨੂਰਜਹਾਂ ਨੇ ਫਿਲਮ ਵਿੱਚ ‘ਪਾਰੋ’ ਦਾ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕਰਦਿਆਂ ਹੀਰੋ ਦੀ ਗੋਦ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ ਗੀਤ ‘ਲੰਘ ਆਜਾ ਪੱਤਣ ਝਨਾਂ ਦਾ ਓ ਯਾਰ’ ਗਾਇਆ ਜੋ ਕਿ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ।⁴

ਜਿਸਦਾ ਸੰਗੀਤ ਬਰਕਤ ਅਲੀ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਗੀਤ ਦੇ ਬੋਲ ਕੇ. ਡੀ. ਮਹਿਰਾ ਨੇ ਲਿਖੇ ਸਨ। ਇੰਦਰਾ ਮੂਵੀਟੋਨ ਕਲਕੱਤਾ ਦੀ ਹੀ ਕੇ.ਡੀ. ਮਹਿਰਾ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਸ਼ਨ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਬਣੀ ‘ਹੀਰ ਸਿਆਲ’ (1938) ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੂਜੀ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਸੀ। ਬੇਬੀ ਨੂਰਜਹਾਂ ਤੇ ਸਾਥਣਾਂ ਨੇ ਮਾਸਟਰ ਧੂਮੀ ਖ਼ਾਨ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਫਿਰੋਜ਼ਦੀਨ ਸ਼ਰਫ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਗੀਤ ‘ਸੋਹਣਿਆਂ ਦੇਸਾਂ ਅੰਦਰ ਦੇਸ ਪੰਜਾਬ ਨੀ ਸਈਓ’ ਗਾਇਆ ਜੋ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੀ ਹੀਰੋਇਨ ‘ਬਾਲੋ’ ’ਤੇ ਫਿਲਮਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਸ਼ੋਹਰਤ ਪੰਚੋਲੀ ਆਰਟ ਪਿਕਚਰਜ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਫਿਲਮ ‘ਗੁਲ ਬਕਾਵਲੀ’ (1939) ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਜਿਸਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਦਲਸੁੱਖ ਐਮ. ਪੰਚੋਲੀ ਅਤੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਬਰਕਤ ਰਾਮ ਪਹਿਰਾ ਸਨ। ਮਾਸਟਰ ਗੁਲਾਮ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਵਲੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਲਿਖੇ 10 ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 4 ਗੀਤ ਨੂਰਜਹਾਂ ਨੇ ਗਾਏ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦਾ ਗੀਤ ‘ਸ਼ਾਲਾ ਜਵਾਨੀਆਂ ਮਾਣੇ’ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਇਆ। “ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿੱਚ ਬੇਬੀ ਨੂਰਜਹਾਂ ਨੇ ‘ਨੂਰੀ’ ਦਾ ਰੋਲ ਵੀ ਅਦਾ ਕੀਤਾ। ਬੇਬੀ ਨੂਰਜਹਾਂ ਦੀ ਬਾਲ ਕਲਾਕਾਰਾ ਵਜੋਂ ਚੌਥੀ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਇੰਦਰਾ ਮੂਵੀਟੋਨ, ਕਲਕੱਤਾ ਦੀ ‘ਸੱਸੀ ਪੁੰਨੂ’ (1939) ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ‘ਛੋਟੀ ਸੱਸੀ’ ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਨਿਭਾਇਆ। ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਧੂਮੀਖਾਨ ਰਾਮਪੂਰੀ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਗੀਤਕਾਰ ਐਫ.ਡੀ.ਸ਼ਰਫ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਗੀਤ ‘ਮੇਰੇ ਬਾਬੁਲ ਦਾ ਮੁਖੜਾ ਪਿਆਰਾ, ਮੇਰੀ ਅੰਮਾ ਹੈ ਰੋਸ਼ਨਤਾਰਾ’ ਗਾਇਆ।⁵

ਬੇਬੀ ਨੂਰਜਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਸਮਾਂਤਰੀ ਬਾਲ ਕਲਾਕਾਰ ਵਜੋਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। “ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 1935 ਵਿੱਚ 13 ਹਿੰਦੀ/ਉਰਦੂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਲ ਅਦਾਕਾਰਾ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਸ਼ਕਤੀ ਮੂਵੀਟੋਨ, ਬੰਬੇ ਦੇ ਬੈਨਰ ਹੇਠ ਬਣਨ ਵਾਲੀ ‘ਆਜ਼ਾਦੀ’ ਉਰਫ ‘ਘੁੰਘਟ ਕੇ ਪਟ ਖੋਲ’ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮ ਸੀ। ਮਾਦਨ ਥੀਏਟਰ, ਕਲਕੱਤਾ ਦੇ ਬੈਨਰ ਹੇਠ ਬਣੀ ਫਿਲਮ ‘ਗੈਬੀ ਗੋਲਾ’ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੂਜੀ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮ ਸੀ।⁶

ਪ੍ਰੀਮੀਅਰ ਸੀਨੇਟੋਨ, ਬੰਬੇ ਦੇ ਬੈਨਰ ਹੇਠ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਹੂਮੀ ਮਾਸਟਰ ਦੀ ਫਿਲਮ ‘ਘਰ ਜਮਾਈ’ ਬੇਬੀ

ਨੂਰਜਹਾਂ ਦੀ ਤੀਜੀ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮ ਸੀ। ਮੀਨੂੰ ਕਾਰਤਕ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਦੇ ਬੈਨਰ ਹੇਠ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਮੀਨੂੰ ਕਾਰਤਕ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਮਿਸਰ ਕਾ ਸਿਤਾਰਾ' ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਚੌਥੀ ਫਿਲਮ ਸੀ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਲੜੀ 'ਅਜੂਬਾ' ਦਾ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਇੱਕ ਗੀਤ 'ਕੁਵੇਂ ਪਾਨੀ ਨ ਜਾ ਨੇਹਾ ਲਗਾਏ ਕੇ ਗਾਈ' ਗਾਇਆ। 1936 ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 3 ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ 'ਮਿਸ ਐਂਡ ਮਿਸਿਜ਼ ਬੰਬੇ', 'ਨਾਰੀ ਰਾਜ' ਉਰਫ 'ਮਿਸ ਕਲਕੱਤਾ' ਅਤੇ 'ਫ਼ਖ਼ਰ-ਏ-ਇਸਲਾਮ' ਉਰਫ 'ਪ੍ਰਾਈਡ ਆਫ ਇਸਲਾਮ' ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 1937 ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮਾਂ 'ਮਿਸਟਰ 420', 'ਤਾਰਨਹਾਰ' ਉਰਫ 'ਕੌਮੀ ਦਲੇਰ' ਅਤੇ 'ਕਿਸਕੀ ਪਿਆਰੀ' ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਇੰਦਰਾ ਮੂਵੀਟੋਨ, ਕੱਲਕਤਾ ਦੇ ਬੈਨਰ ਹੇਠ ਬਣੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਆਰ.ਐਨ.ਵੈਦਯ ਦੀ ਫਿਲਮ 'ਇਮਪੋਸੀਬਲ' ਉਰਫ 'ਨਾ ਹੋਨੇ ਵਾਲੀ ਬਾਤ' ਵਿੱਚ ਨੂਰਜਹਾਂ ਨੇ 'ਰਮਾ' ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਅਦਾ ਕੀਤਾ।⁷

ਨੂਰਜਹਾਂ ਦੀ ਬਤੌਰ ਬਾਲ ਅਦਾਕਾਰਾ ਆਖਰੀ ਫਿਲਮ ਇੰਦਰਾ ਮੂਵੀਟੋਨ ਕੋਲਕਤਾ ਦੀ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸਫਦਰ ਮਿਰਜ਼ਾ ਦੀ 'ਇੰਪੀਰੀਅਲ ਮੇਲ' (1939) ਸੀ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿੱਚ ਬੇਬੀ ਨੂਰਜਹਾਂ ਨੇ 'ਰੂਪਕੁਮਾਰੀ' ਦਾ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕੀਤਾ।⁸

ਮੁੱਖ ਹੀਰੋਇਨ ਵਜੋਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸਫਰ

ਸਾਂਝੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਨੂਰਜਹਾਂ ਨੇ ਬਤੌਰ ਮੁੱਖ ਹੀਰੋਇਨ ਵਜੋਂ 2 ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ 16 ਹਿੰਦੀ/ਉਰਦੂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਪੰਚਲੀ ਆਰਟ ਪਿਕਚਰਜ਼ ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਮੋਤੀ ਬੀ. ਗਿਡਵਾਨੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਯਮਲਾ ਜੱਟ (1940) ਸੀ। ਫਿਲਮ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 'ਮੁੰਨੀ' ਦਾ ਕਿਰਦਾਰ ਅਦਾ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਾਸਟਰ ਗੁਲਾਮ ਹੈਦਰ ਦੀਆਂ ਤਰਜਾਂ 'ਤੇ ਅਤੇ ਵਲੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਲਿਖੇ 10 ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 4 ਗੀਤ 'ਮੈਂ ਕੋਇਲ ਵਾਂਗਰ ਕਿਉ ਨਾ ਗਾਵਾਂ ਕੂ ਕੂ', 'ਕੱਚੀਆਂ ਵੇ ਕਲੀਆਂ ਤੂੰ ਨਾ ਤੋੜ', 'ਬਾਬਲ ਮੈਂ ਬਲਿਹਾਰੀ ਵੇ ਚੱਲ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਚੱਲੀਏ', 'ਪੀ ਵੇ ਢੋਲਾ ਪੀ, ਜੀ ਵੇ ਢੋਲਾ ਜੀ' ਗਾਏ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਫਿਲਮਾਏ ਗਏ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੀ ਬੇਇੰਤਹਾ ਕਾਮਯਾਬੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨੂਰ ਜਹਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਉੱਚ ਕੋਟੀ ਦੀਆਂ ਗਾਇਕਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਮਾਰ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।⁹

ਪੰਜੋਲੀ ਆਰਟ ਪਿਕਚਰਜ਼, ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਨਿਰੰਜਨਪਾਲ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਫਿਲਮ 'ਚੌਧਰੀ' (1941) ਨੂਰਜਹਾਂ ਦੀ ਦੂਜੀ ਫਿਲਮ ਸੀ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿੱਚ ਨੂਰਜਹਾਂ ਨੇ ਹੀਰੋ ਐੱਸ. ਪਾਲ ਦੇ ਨਾਲ 'ਚੰਦਾ' ਦਾ ਰੋਲ ਨਿਭਾਇਆ। ਮਾਸਟਰ ਗੁਲਾਮ ਹੈਦਰ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਫਿਰੋਜ਼ਦੀਨ ਸ਼ਰਫ ਦੇ ਲਿਖੇ 9 ਗੀਤਾਂ ਦੇ 6 ਗੀਤ 'ਪੀਲੇ-ਪੀਲੇ ਖੇਤ ਨੇ ਸੋਹਣੇ ਪੀਲੇ ਖੇਤ ਨੇ' (ਨਾਲ ਗੁਲਾਮ ਹੈਦਰ ਅਤੇ ਸ਼ਮਸ਼ਾਦ ਬੇਗਮ ਕੋਰਸ) 'ਇੱਕ ਦੁਨੀਆਂ ਨਵੀਂ ਵਸਾ ਲਈਏ' (ਨਾਲ ਗੁਲਾਮ ਹੈਦਰ), 'ਸੱਜਣਾ ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਜੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ' (ਨਾਲ ਗੁਲਾਮ ਹੈਦਰ), 'ਬਸ-ਬਸ ਵੇ ਢੋਲਣਾ' (ਨਾਲ ਗੁਲਾਮ ਹੈਦਰ), 'ਛਮ ਛਮ ਛਮ ਦੇਖੋ ਦੇਖੋ ਇਹ ਕੈਸੀ ਸੋਹਣੀ ਚਾਲ ਹੈ', 'ਆਈ ਹੈ ਅੱਜ ਨੱਚਦੀ ਨੱਚਦੀ ਹਵਾ' ਗਾਏ ਜੋ ਕਿ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ।¹⁰

ਨੂਰਜਹਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਣ ਦੀ ਮੁੱਖ ਹੀਰੋ-ਹੀਰੋਇਨ ਵਜੋਂ ਪਹਿਲੀ ਹਿੰਦੀ ਫਿਲਮ ਪੰਚੋਲੀ ਪਿਕਚਰਜ਼, ਲਾਹੌਰ ਦੀ ਸ਼ੌਕਤ ਹੁਸੈਨ ਰਿਜ਼ਵੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ 'ਖ਼ਾਨਦਾਨ' (1942) ਸੀ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਨੇ ਕਾਮਯਾਬੀ ਦੇ ਝੰਡੇ ਗੱਡ ਦਿੱਤੇ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੇ ਕੁੱਲ ਦੱਸ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਠ ਗੀਤ ਨੂਰਜਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਗਾਏ ਅਤੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਫਿਲਮਾਏ ਗਏ। ਮਾਸਟਰ ਗੁਲਾਮ ਹੈਦਰ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਨੂਰਜਹਾਂ ਦਾ ਗਾਇਆ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਫਿਲਮਾਇਆ ਗੀਤ 'ਤੂੰ ਕੌਨ ਸੀ ਬਦਲੀ ਮੇਂ ਮੇਰੇ ਚਾਂਦ ਹੈ ਆਜਾ' ਗੀਤ ਨੇ ਧੁੰਮ ਪਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਸਫਲਤਾ ਦੇ ਸ਼ਿਖਰ ਉੱਤੇ ਬੈਠੀ ਨੂਰਜਹਾਂ ਨੇ ਫਿਲਮ ਬਣਨ ਦੌਰਾਨ ਸ਼ੌਕਤ ਹੁਸੈਨ ਰਿਜ਼ਵੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰ ਲਿਆ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਬੱਚੇ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨੂਰਜਹਾਂ ਨੇ ਬੰਬਈ ਦੀਆਂ ਕਈ ਯਾਦਗਾਰੀ ਫਿਲਮਾਂ ਜਿਵੇਂ- ਦੁਹਾਈ (1942), ਨਾਦਾਨ, ਨੌਕਰ (1943), ਲਾਲ ਹਵੇਲੀ (1944) ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ।¹¹

19 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਨੂਰਜਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ੌਕਤ ਹੁਸੈਨ ਰਿਜ਼ਵੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਈਸਟਰਨ ਪਿਕਚਰਜ਼, ਬੰਬਈ ਦੀ ਫਿਲਮ ਜ਼ੀਨਤ (1945) ਵਿੱਚ ਗਾਈ ਕੱਵਾਲੀ 'ਆਹੋਂ ਨਾ ਭਰੀ ਸ਼ਿਕਵੇ ਨਾ ਕੀਏ, ਕੁੱਝ ਭੀ ਨਾ ਜੁਬਾਨ

ਸੇ ਕਾਮ ਕੀਆ’ (ਨੂਰਜਹਾਂ, ਕਲਿਆਣੀ, ਜੌਹਰਾਬਾਈ ਅੰਬਾਲਾ) ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸਿਨੇਮਾ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਔਰਤ ਕੱਵਾਲ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਹਾਸਿਲ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਵਿੱਚ ਨੂਰਜਹਾਂ ਨੇ ਬਿਹਤਰੀਨ ਅਦਾਕਾਰੀ ਲਈ ਵੀ ਐਵਾਰਡ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤਾ। 1945 ਵਿੱਚ ਨੂਰਜਹਾਂ ਨੇ ਤਿੰਨ ਫਿਲਮਾਂ ‘ਭਾਈਜਾਨ’ ਅਤੇ ‘ਬੜੀ ਮਾਂ’ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਫਿਲਮ ‘ਬੜੀ ਮਾਂ’ ਵਿੱਚ ਨੂਰਜਹਾਂ ਨਾਲ ਲਤਾ ਮੰਗੇਸ਼ਕਰ ਤੇ ਆਸ਼ਾ ਭੋਂਸਲੇ ਨੇ ਵੀ ਬਤੌਰ ਬਾਲ ਅਦਾਕਾਰਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਲਤਾ ਮੰਗੇਸ਼ਕਰ ਨੂਰਜਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਦਰਸ਼ ਮੰਨਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਸਾਲ ਮੌਸੀਕਾਰ ਸ਼ਿਆਮ ਸੁੰਦਰ ਦੇ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਫਿਲਮ ‘ਵਿਲੇਜ਼ ਗਰਲ ਉਰਫ ਗਾਂਵ ਕੀ ਗੋਰੀ’ ਵਿੱਚ ਹਿੱਟ ਗੀਤ ਗਾਏ।¹²

ਮਹਿਬੂਬ ਪ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ, ਬੰਬਈ ਦੀ ਫਿਲਮ ‘ਅਨਮੋਲ ਘੜੀ’ (1946) ਹਰ ਲਿਹਾਜ਼ ਨਾਲ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਅਤੇ ਕਾਮਯਾਬ ਫਿਲਮ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਨੂੰ ਨੌਸ਼ਾਦ ਅਲੀ ਦੀਆਂ ਦਿਲਕਸ਼ ਧੁਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨੂਰਜਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਗਾਏ ਅਤੇ ਉਸ ਤੇ ਫਿਲਮਾਏ ਪੰਜ ਗੀਤ ਲਾਜਵਾਬ ਸਾਬਿਤ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਸੇ ਸਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫਿਲਮ ‘ਦਿਲ’ ਅਤੇ ‘ਹਮਜੋਲੀ’ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਨੂਰਜਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਗਾਏ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਫਿਲਮਾਏ 6 ਗੀਤ ਲਾਜਵਾਬ ਗੀਤ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਦੇ ਹੀਰੋ ਅਤੇ ਗਾਇਕ ਸੁਰਿੰਦਰ ਨਾਥ ਨਾਲ ਗਾਇਆ ਨੂਰਜਹਾਂ ਦਾ ਦੋਗਾਣਾ ‘ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਕਹਾ ਹੈ ਦੁਨੀਆਂ ਮੇਰੀ ਜਵਾਂ ਹੈ’ ਅਮਰ ਗੀਤ ਦਾ ਦਰਜਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। “1947 ਵਿੱਚ ਨੂਰਜਹਾਂ ਨੇ ‘ਆਬਿਦਾ’, ‘ਜੁਗਨੂੰ’ ਅਤੇ ‘ਮਿਰਜ਼ਾ ਸਾਹਿਬਾ’ ਤਿੰਨ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਇਹਨਾਂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਫਿਲਮ ‘ਆਬਿਦਾ’ ਦੇ ਗੀਤ ਜਿਆਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਪਰ ਫਿਲਮ, ‘ਜੁਗਨੂੰ’ ਅਤੇ ‘ਮਿਰਜ਼ਾ ਸਾਹਿਬਾ’ ਦਾ ਸੰਗੀਤ ਬਹੁਤ ਹਿੱਟ ਹੋਇਆ। ਫਿਲਮ ਜੁਗਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਨੂਰਜਹਾਂ ਦੀ ਆਖ਼ਰੀ ਵੱਡੀ ਫਿਲਮ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਅਤੇ ਆਖ਼ਰੀ ਵਾਰ ਗਾਇਕ ਮੁਹੰਮਦ ਰਫੀ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋਗਾਣਾ ‘ਯਹਾਂ ਬਦਲਾ ਵਫਾ ਕਾ ਬੇਵਫਾਈ ਕੇ ਸਿਵਾ ਕਿਆ ਹੈ’ ਗੀਤ ਗਾਇਆ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਗੀਤ ਫਿਰੋਜ਼ ਨਿਜ਼ਾਮੀ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਫਿਲਮ ਨਾਲ ਅਦਾਕਾਰ ਦਲੀਪ ਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਬਰੇਕ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਨੂਰਜਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਗਾਏ ‘ਕਿਆ ਯਹੀ ਤੇਰਾ ਪਿਆਰ ਥਾ’ ‘ਆਜ਼ਾ ਤੁਝੇ ਅਫਸਾਨਾ ਜੁਦਾਈ ਕਾ ਸੁਨਾਏ’ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜੀ.ਐਮ ਦੁਰਾਨੀ ਨਾਲ ਗਾਇਆ ਪ੍ਰੇਮ ਗੀਤ ‘ਹਾਥ ਸੀਨੇ ਪੇ ਜੋ ਰੱਖ ਦੇ ਤੋਂ ਕਰਾਰ ਆ ਜਾਏ’ ਨੇ ਬੇਹੱਦ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ।¹³

1947 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾ ਫਿਲਮੀ ਸਫ਼ਰ

1947 ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨੂਰਜਹਾਂ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਸਈਅਦ ਸ਼ੇਕਤ ਹੁਸੈਨ ਰਿਜ਼ਵੀ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਬੰਬਈ ਛੱਡ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਚਲੀ ਗਈ। “1949 ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚ ਰੂਪ ਕਿਸ਼ੋਰ ਸ਼ੇਰੀ ਦਾ ਤਬਾਹ ਹੋਇਆ ‘ਸ਼ੇਰੀ ਸਟੂਡੀਓ’ ਖਰੀਦਿਆ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹਨੂਰ (ਸ਼ੇਕਤ ਦੇ ਲਈ ‘ਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਨੂਰਜਹਾਂ ਲਈ ਨੂਰ) ਸਟੂਡੀਓ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋਇਆ।¹⁴

ਸ਼ਾਹਨੂਰ ਬੈਨਰ ਥੱਲੇ ਨੂਰਜਹਾਂ ਦੀ ਬਤੌਰ ਡਿਰੈਕਟਰ, ਅਦਾਕਾਰਾ ਅਤੇ ਗਾਇਕਾ ਵਜੋਂ ਪਹਿਲੀ ਹਿੱਟ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ‘ਚੰਨ ਵੇਂ’ (1951) ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੀਰੋ ਦਾ ਰੋਲ ਸੰਤੋਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਨੇ ਨਿਭਾਇਆ। ਫਿਰੋਜ਼ਦੀਨ ਸ਼ਰਫ਼ ਦੇ ਲਿਖੇ ਅਤੇ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਫਿਰੋਜ਼ ਨਿਜ਼ਾਮੀ ਦੇ ਤਰਤੀਬ ਕੀਤੇ ਸਾਰੇ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨੂਰਜਹਾਂ ਦਾ ਗਾਇਆ ‘ਤੇਰੇ ਮੁੱਖੜੇ ਦਾ ਕਾਲਾ ਕਾਲਾ ਤਿਲ ਵੇਂ’ ਬਹੁਤ ਹਿੱਟ ਹੋਇਆ।¹⁵

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਦੌਰ 1951 ਤੋਂ 1960 ਤੱਕ ਨੂਰਜਹਾਂ ਨੇ 15 ਫਿਲਮਾਂ (10 ਉਰਦੂ ਅਤੇ 5 ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ) ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ, ਉੱਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਿਲਮਾਂ ਦੇ ਗੀਤ ਵੀ ਆਪ ਹੀ ਗਾਏ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਫਿਲਮ ‘ਦੁੱਪੱਟਾ’, ‘ਗੁਲਨਾਰ’, ‘ਲਖੜੇ-ਜਿਗਰ’, ‘ਅਨਾਰਕਲੀ’, ‘ਗ਼ਾਲਿਬ’, ‘ਕੋਇਲ’, ‘ਇੰਤਜ਼ਾਰ’ ਆਦਿ ਉਰਦੂ ਦੀਆਂ ਸਫਲ ਫਿਲਮਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੰਜਾਬੀ ‘ਪਾਟੇ ਖਾਂ’, ‘ਨੂਰਾਂ’, ‘ਛੂ-ਮੰਤਰ’ ਅਤੇ ‘ਪਰਦੇਸਣ’ ਯਾਦਗਾਰੀ ਫਿਲਮਾਂ ਸਨ।¹⁶

ਨੂਰਜਹਾਂ ਨੂੰ ਫਿਲਮ ਇੰਤਜ਼ਾਰ (1956) ਅਤੇ ਕੋਇਲ (1959) ਲਈ ਬਿਹਤਰੀਨ ਅਦਾਕਾਰਾ ਅਤੇ ਗਾਇਕਾ ਦਾ ਐਵਾਰਡ ਮਿਲਿਆ। ਨੂਰਜਹਾਂ ਨੂੰ ‘ਮਲਿਕਾ-ਏ-ਤਰੰਨੁਮ’, ‘ਤਗਮਾ-ਏ-ਇਮਤਿਆਜ਼ ਅਤੇ ‘ਪਰਾਈਡ

ਆਫ ਪਰਫਾਰਮੈਂਸ' ਆਦਿ ਵਰਗੇ ਕਈ ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਐਵਾਰਡਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਨਿਵਾਜਿਆ ਗਿਆ। “ਬਤੌਰ ਅਦਾਕਾਰਾ ਅਤੇ ਗਲੂਕਾਰਾ (ਗਾਇਕਾ) ਨੂਰਜਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਖਰੀ ਫਿਲਮਾਂ ਗ਼ਾਲਿਬ (1961) ਅਤੇ ਬਾਜੀ (1963) ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਹਿਮਾਨ ਅਦਾਕਾਰਾ ਵਜੋਂ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ।¹⁷

1961 ਤੋਂ 2000 ਤੱਕ ਨੂਰਜਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਤੇ ਉਰਦੂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿੱਚ ਬਤੌਰ ਪਿੱਠਵਰਤੀ ਗਲੂਕਾਰਾ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕੀਤਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗੀਤ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ‘ਸਖੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ’(1996) ਦਾ ‘ਕੀ ਦਮ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਯਾਰ ਦਮ ਆਵੇ’ ਸੀ। ਜਿਸਦੀ ਧੁਨ ਸੰਗੀਤਕਾਰ ਤਾਫੂ ਨੇ ਬਣਾਈ ਅਤੇ ਜੋ ਖੂਬਸੂਰਤ ਅਦਾਕਾਰ ਸਾਇਮਾ ‘ਤੇ ਫਿਲਮਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਇਕਬਾਲ ਕੇਸਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, “ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਿੱਠਵਰਤੀ ਗਾਇਕਾ ਵਜੋਂ ਆਖਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ‘ਗੱਭਰੂ ਪੰਜਾਬ ਦਾ’ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁੱਲ 1023 ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿੱਚ 3986 ਗੀਤ ਗਾਏ।¹⁸

ਨੂਰਜਹਾਂ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਦਾ ਸਫਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੜ੍ਹਤ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਉਰਦੂ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 7000 ਗੀਤ ਗਾ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ’ਤੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ। ਨਿੱਕੀ ਉਮਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 74 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰ ਤੱਕ ਗਾਇਕੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਅੰਗ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਜੋ ਨੂਰਜਹਾਂ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਨਾਲ ਨਾ ਸਜਿਆ ਹੋਵੇ, ਕੋਈ ਵੀ ਐਸਾ ਰਾਗ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਸੁਰਾਂ ਨੂੰ ਨੂਰਜਹਾਂ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਨੇ ਨਾ ਛੋਹਿਆ ਹੋਵੇ। ਥੀਏਟਰਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸਟੇਜਾਂ, ਫਿਲਮੀ ਸਟੂਡੀਓ, ਰੇਡੀਉ ਸਟੇਸ਼ਨ, ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ ਸੈਂਟਰ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਭਵਨ ਆਦਿ ਹਰ ਥਾਵਾਂ ’ਤੇ ਨੂਰਜਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗਾਇਕੀ ਰਾਹੀਂ ਆਪਣਾ ਵਿੱਲਖਣ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਿਰਜਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਐਵਾਰਡਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਲਾਈਫ ਟਾਈਮ ਅਚੀਵਮੈਂਟ ਐਵਾਰਡ ਵੀ ਮਿਲਿਆ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਝੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਗਾਇਕੀ ਰਾਹੀਂ ਇੱਕ ਪੂਰੇ ਦੌਰ ਦੀ ਤਰਜਮਾਨੀ ਕੀਤੀ। ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਗੀਤ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਲਈ ਇਹ ਮਾਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਨੂਰਜਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਿੱਠਵਰਤੀ ਗਾਇਕਾ ਵਜੋਂ ਗੀਤ ਗਾ ਕੇ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ। ਸਾਝੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਨਾਮਵਰ ਗਾਇਕਾ ਅਤੇ ਅਦਾਕਾਰਾ ਜਿਸ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵ ਭਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਗਾਇਕੀ ਰਾਹੀਂ ਇੱਕ ਸੰਗੀਤਕ ਇਤਿਹਾਸ ਸਿਰਜਦਿਆਂ ਹੋਇਆ 23 ਦਸੰਬਰ 2000 ਨੂੰ 74 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਉਮਰੇ (ਰਮਜਾਨ ਦੇ ਮੁਬਾਰਕ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 27 ਵੀਂ ਰਾਤ) ਕਰਾਚੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਖੇ ਇਸ ਕਲਾ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਰੁਖ਼ਸਤ ਹੋ ਗਈ। ਭਾਵੇਂ ਨੂਰਜਹਾਂ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਸਰੀਰਕ ਤੌਰ ’ਤੇ ਅਲੱਗ ਹੋ ਗਈ ਪਰ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਪੰਜਾਬੀ ਗੀਤ ਗੂੰਜਦੇ ਰਹਿਣਗੇ ਨੂਰਜਹਾਂ ਦੇ ਫਨ ਨੂੰ ਸਲਾਮੀ ਦਿੰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਵੀ ਸੰਗੀਤਕ ਮਹਿਫਲ ਲੱਗੇਗੀ ਨੂਰਜਹਾਂ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਦੇ ਦੀਵੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਲਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਗਦੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਨੂਰਜਹਾਂ ਦੀ ਗਾਇਕੀ ਦਾ ਇੱਕਤਾਰਾ ਵਜਾਉਂਦੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ।

ਹਵਾਲੇ ਅਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ

- 1) ਸਾਬਾਜ਼ ਅਲੀ, ਸੁਰ ਸੰਸਾਰ, ਪੰਨਾ-20
- 2) ਤੁਫੈਲ ਅਖ਼ਤਰ, ਨੂਰਜਹਾਂ ਕੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ, ਪੰਨਾ-75
- 3) ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ(ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਲਮ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ), ਨਿੱਜੀ ਮੁਲਾਕਾਤ, 3-12-2022
- 4) ਸੱਜਾਦ ਅਹਿਮਦ ਸੱਜਾਦ, ਕਲਮ ਔਰ ਸੰਗੀਤ ਕੀ ਦੁਨੀਆਂ, ਪੰਨਾ-33
- 5) ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ, ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਨੇਮਾ ਦਾ ਸਚਿੱਤਰ ਇਤਿਹਾਸ, ਪੰਨਾ-5
- 6) ਪਰਵੇਜ਼ ਰਾਹੀ, ਫਿਲਮੀ ਲੋਕ ਦਾਸਤਾਨੇ, ਪੰਨਾ-36
- 7) ਫ਼ੈਆਜ਼ ਅਹਿਮਦ ਅਸ਼ਰ, ਉਰਦੂ ਫਿਲਮੀ ਸਫਰ, ਪੰਨਾ-66
- 8) ਉਹੀ, ਪੰਨਾ-67

- 9) ਵੱਕਾਰ ਡੋਗਰ, ਮੌਸੀਕੀ ਕੀ ਮੱਲਿਕਾ, ਪੰਨਾ-55
- 10) ਯਾਸ਼ੀਨ ਗੁਰੇਜ਼ਾ, ਨੂਰਜਹਾਂ ਫਨ ਕੇ ਆਇਨੇ ਮੇ, ਪੰਨਾ-45
- 11) ਉਹੀ , ਪੰਨਾ-46
- 12) ਖ਼ਾਲਿਦ ਹੁਸੈਨ, ਮੁਕਾਬਿਲ-ਹੋ-ਆਇਨਾ, ਪੰਨਾ-25
- 13) ਫ਼ੈਆਜ਼ ਅਹਿਮਦ ਅਸ਼ਰ, ਉਰਦੂ ਫਿਲਮੀ ਸਫ਼ਰ, ਪੰਨਾ-84
- 14) ਸਆਦਤ ਹਸਨ ਮੰਟੋ, ਨੂਰਜਹਾਂ ਸਰੂਰ ਜਹਾਂ, ਪੰਨਾ-42
- 15) ਇਕਬਾਲ ਮਾਹਲ, ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਸੁਦਾਗਰ, ਪੰਨਾ-81
- 16) ਮੋਹਸੀਨ ਰਜ਼ਾ (ਨੂਰਜਹਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਸੰਗੀਤਕਾਰ), ਨਿੱਜੀ ਮੁਲਾਕਾਤ, 27-12-2017
- 17) ਅਮਜਦ ਜਫ਼ਰ ਅਲੀ (ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਅਤੇ ਲੇਖਕ, ਕਸੂਰ), ਫੋਨ ਵਾਰਤਾਲਾਪ, 12-3-2022
- 18) ਇਕਬਾਲ ਕੈਸਰ, ਫੋਨ ਵਾਰਤਾਲਾਪ, 20-10-2022